

KRZYSZTOF TUNIA

GRÓB KULTURY PRZEWORSKIEJ Z GÓRKI STOGNIEWSKIEJ, WOJ. KRAKÓW

Celem komunikatu jest przedstawienie informacji o interesującym znalezisku, pochodzącym z przypadkowego odkrycia w Górcie Stogniewskiej, gm. Proszowice, woj. Kraków¹. Miejsce znalezienia leży w obrębie nieznacznej kulminacji płaskiej terasy lewobrzeża Szreniawy, około stu pięćdziesięciu metrów od jej krawędzi (ryc. 1). Znajduje się ono w rejonie intensywnego osadnictwa młodszego okresu przedrzymskiego oraz rzymskiego, bezpośrednio na zapleczu pozostałości dużej osady datowanej ogólnie na okres rzymski².

W skład pozyskanego zespołu zabytków, posiadającego niewątpliwe cechy wyposażenia grobowego, wchodzi kilka żelaznych przedmiotów noszących ślady patyny ogniowej: 1. częściowo zachowane umbo z tępym kolcem o średnicy kreyzy 16,2 cm i wysokości 13,8 cm. Szerokość kreyzy wynosi 2,5 cm, wysokość kołnierza 3,0 cm. Na kreyzie widoczny jeden nić o płaskiej, kwadratowej główce oraz ślady po drugim w odległości 1,9 cm (ryc. 2 d); 2. fragment imacza o wyodrębnionych prawie prostokątnych płytkach. W spodniej części płytki (o wymiarach 7,4×2,9/2,8 cm) znajdują się dwa nity nie przechodzące na jej stronę wierzchnią (ryc. 2 c); 3. grot oszczepu o długości 24,7 cm. Na zwężającym się nieco ku ostrzu liściu, z wyraźnie zaznaczonym środkowym żeberkiem widoczne ślady zdobienia w postaci szeregów przerywanych linii (ryc. 2 b); 4. grot dzirytu długości 23 cm o wydłużonej siedmiokątnej tulei posiadającej wąską szparę (ryc. 2 a). Nie udało się uzyskać w pełni wiarygodnych wiadomości dotyczących kompletności wydobytego zespołu, bez wątplenia stwierdzono natomiast jego jednorodność.

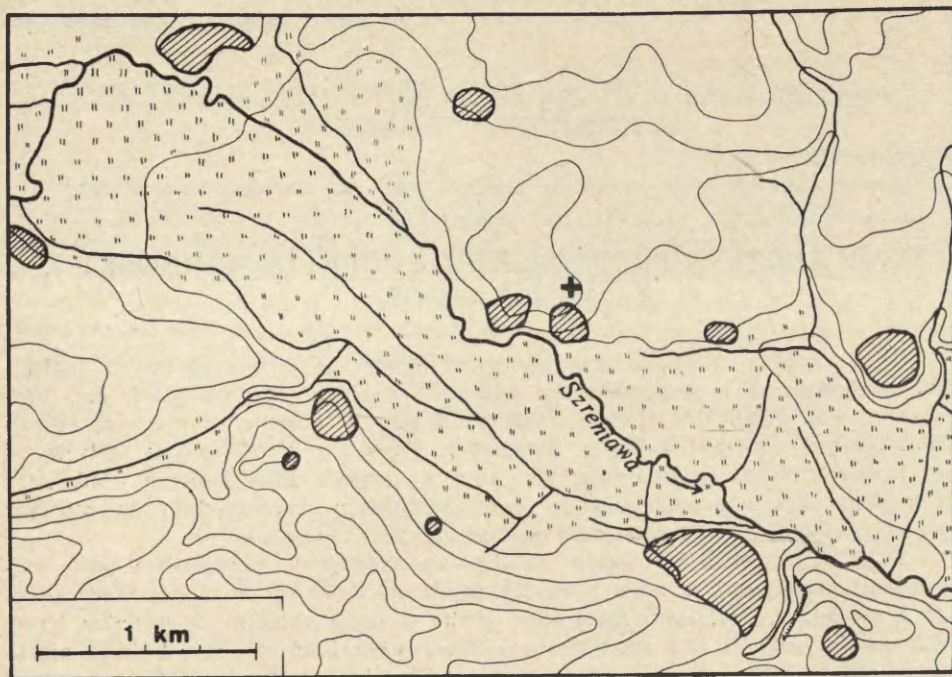
Metalowe umbo należy do typu J. 7 a, nie będącego ewenementem w materiałach kultury przeworskiej. Dalsze zaklasyfikowanie do jednej z dwóch proponowanych przez T. Lianę odmian³ natrafia na pewne trudności. Z jednej strony nie uatwia tego stosunkowo mała precyzja ich wyróżnienia, z drugiej zaś łączy ono w sobie cechy obu tych jednostek taksonomicznych. Wymiary kołnierza i kreyzy wiążą je raczej z odmianą 1, natomiast ukształtowanie pokrywy nawiązuje do odmiany 2. Chronologia przedstawionego typu odnoszona bywa do schyłku II i początków następnego wieku n.e.⁴ Pokusić się można o jej uściślenie poprzez analizę poszczególnych elementów omawianego przedmiotu. W świetle bowiem koncepcji T. Dąbrowskiej występowanie nitów z kwadratowymi

¹ Natrafiono na nie w trakcie prac ziemnych w obrębie zabudowań Jana Obory. Według informacji właściciela w sąsiedztwie znajdowano niegdyś podobne okazy.

² Górka Stogniewska, stan. B. J. Rydzewski, *Badania poszukiwawcze i weryfikacyjne w dolnym dorzeczu Szreniawy*, Spraw. Arch., t. XXIV: 1972, s. 271.

³ T. Liana, *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, WA, T. XXXV/4: 1970, s. 451-452.

⁴ M. Jahn, *Die Bewaffung der Germanen in der älteren Eisenzeit*, Würzburg 1916, s. 175-176.

Ryc. 1. Górkę Stogniewská, woj. Kraków. Położenie cmentarzyska (+) na tle osadnictwa młodszego okresu przedrzymskiego i rzymskiego

Situation of the cemetery (+) on the background of settlement of the Late pre-Roman and Roman periods

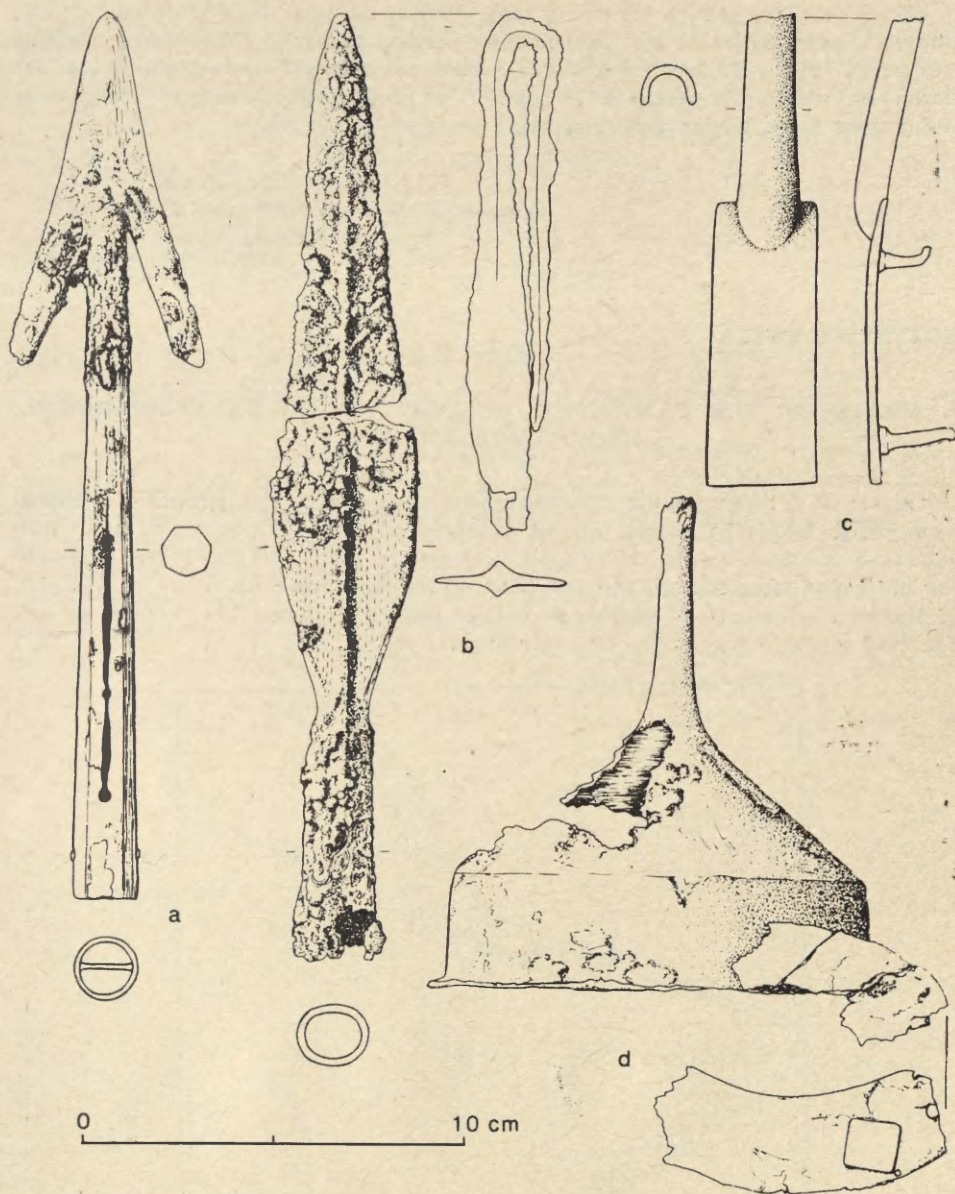
główkami ogranicza się głównie do fazy B₂⁵. Dalsze zawężenie ram chronologicznych umożliwiają ustalenia T. Liana, która na podstawie współwystępowania z innymi rodzajami zabytków odnosi swą odmianę 1 umb typu J. 7a (z którą łączy opisywany okaz większość cech) w zasadzie do okresu poprzedzającego młodsze stadium fazy B₂⁶. Imacz, typu J.9, z wyraźnie wyodrębnionymi płytkami do nitów, jest również formą dość często znajdowaną w zespołach kultury przeworskiej. Wyodrębnione płytki — cecha towarzysząca okazom współwystępującym z odmianą 1 wspomnianego typu umb⁷ — wiążą się oczywiście z określonymi konsekwencjami chronologicznymi, o czym wyżej. Choć groty oszczepów nie są wystarczająco czułymi datownikami, forma okazu znalezionego w przedstawianym zespole sugerować może przez charakterystyczne zwężenie ku ostrzu i wydatne żeberko środkowe dość wczesne datowanie. Typ ten odnieszony bywa do fazy B₁⁸. Również ostrza dziryków nie stanowią w zasadzie podstaw do ustaleń chronologicznych. Można przyjąć, iż częściej występują w fazie B₁, choć twierdzenie to

⁵ T. Dąbrowska, *Grób kultury przeworskiej z miejscowości Krasusze-Gotowierzchy, pow. Łuków, a niektóre zagadnienia chronologii*, WA, t. XXXV/3: 1970, s. 288.

⁶ Zob. przyp. 3.

⁷ Liana, *Chronologia względna...*, s. 453; Dąbrowska, *Grób kultury przeworskiej...*, s. 288.

⁸ Liana, *Chronologia względna...*, s. 453.

Ryc. 2. Górkę Stogniewska, woj. Kraków. Wyposażenie grobu
Grave goods

ogranicza się do okazów o krótkiej tulei⁹. Prezentowany egzemplarz cechuje się natomiast wyjątkowo długą tuleją. Przedstawione powyżej ustalenia chronologiczne, choć nie całkiem jednoznaczne w poszczególnych przypadkach, jako całość pozwalają jednak ze sporą dozą prawdopodobieństwa odnieść chronologię zespołu do starszego stadium fazy B₂.

⁹ Liana, *Chronologia względna...*, s. 453-454.

Znalezisko to, będące jak się wydaje śladem istnienia w tym rejonie cmentarzyska, przyczynia się do powiększenia liczby znanych, stosunkowo rzadkich stanowisk tego typu pochodzących z wczesnego okresu rzymskiego. Nikła ich liczba na niektórych terenach, w tym i w południowo-zachodniej Małopolsce, tłumaczona bywa trudno wykrywalnymi formami pochówków¹⁰.

*Pracownia Archeologiczna
Zakładu Archeologii Małopolski IHKM PAN
w Igołomi*

KRZYSZTOF TUNIA

A GRAVE OF THE PRZEWORSK CULTURE AT GÓRKA STOGNIEWSKA,
PROVINCE OF KRAKÓW

A set of artifacts, found by chance and regarded as equipment of a burial from phase B₂ of the Roman period, is described. The set consists of four iron objects — a shield boss, a shield grip, a spearhead and a darthead. The find-spot lies on fertile loess soil, on the left bank of the Szreniawa (tributary of Vistula), in the area of intensive settlement of the Late pre-Roman and Roman period. The find seems to suggest the presence of a cemetery.

¹⁰ K. Godłowski, *Badania na cmentarzysku z okresu rzymskiego w Kryspinowie, pow. Kraków*, Spraw. Arch., t. XXIV: 1972, s. 144-145.